

נשיאת כפים

הרב אלחנן אשר הכהן אדלר

1) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לח עמוד א

תניא אידך: כה תברכו - בנשיאות כפים, אתה אומר: בנשיאות כפים, או אינו אלא שלא בנשיאות כפים? נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, מה להלן בנשיאות כפים, אף כאן בנשיאות כפים. קשיא ליה לר' יונתן: אי מה להלן כהן גדול וראש חודש ועבודת צבור, אף כאן כהן גדול וראש חודש ועבודת ציבור! ר' נתן אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: הוא ובניו כל הימים, מקיש בניו לו, מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים, וכתוב: כל הימים, ואיתקש ברכה לשירות.

2) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יד הלכה יא

אין ברכת כהנים נאמרת בכל מקום אלא בלשון הקדש שנאמר כה תברכו את בני ישראל, כך למדו מפי השמועה ממש רבינו ע"ה = עליו השלום = כה תברכו בעמידה, כה תברכו בנשיאת כפים, כה תברכו בלשון הקדש, כה תברכו פנים כנגד פנים, כה תברכו בקול רם, כה תברכו בשם המפורש, והוא שיהיה במקדש כמו שאמרנו.

3) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק טו הלכה ה

ששה דברים מונעין נשיאת כפים: הלשון, והמומין, והעבירה, והשנים, והיין, וטומאת הידים, הלשון כיצד העלגים שאין מוציאים את האותיות כתיקונן כגון שקורין לאלפי"ן עייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן או לשבולת סבולת וכיוצא בהן אין נושאים את כפיהן, וכך כבדי פה וכבדי לשון שאין דבריהם נכרים לכל אין נושאים את כפיהן.

4) שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח חיים סימן ה

ועל דבר הכהן שידי מרתתות ואינו יכול להגביה ידיו, אם יכול לישא כפיו בלא נשיאת כפים.... ומעתה הדבר פשוט שגם נשיאת כפים מעכב בדיעבד שהרי כחדא כללינהו הרמב"ם והש"ע. וז"ל הרמב"ם פי"ד מהלכות תפילה הלכה י"א כך למדו מפי השמועה ממש רבינו ע"ה כה תברכו בעמידה כה תברכו בנשיאת כפים כה תברכו בלה"ק כה תברכו פנים נגד פנים כו' כה תברכו בשם המפורש והוא שיהיה במקדש עכ"ל הרמב"ם. וגם כאן שגה בעל שבות יעקב שגיא רבה שהיה סבור שמה שסיים הרמב"ם והוא שהיה במקדש קאי אכולהו מילי שזכר הרמב"ם. אבל זה פשוט שזה קאי רק אדסמיך ליה כה תברכו בשם המפורש על זה התנה והוא שיהיה במקדש ודבר זה פשוט בסוגיא דסוטה דף ל"ח ע"א. ולכאורה באמת הדבר צריך טעם דבשלמא עמידה מעכב אפילו דיעבד מהיקשא דעבודה. אבל נשיאת כפים למה יעכב בדיעבד הרי לשאר דברים היקשא דעבודה אסמכתא הוא. י"ל משום דהלכה כת"ק דיליף ג"כ בג"ש נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. ואף דקשיא ליה לר' יונתן אי מאי להלן כה"ג ור"ח ועבודת צבור ומתוך כך יליף ר"י בהיקשא ע"ש מ"מ לא שבקינן דברי הת"ק דלא השגיח בקושיא זו. ועוד דע"כ לא אמרינן דהיקשא דברכה לשירות הוא אסמכתא אלא לדבר חדש. אבל נשיאת כפים דילפינן לה בג"ש רק שקשה קושיית ר' יונתן דלמא דוקא כה"ג בעבודת ר"ח. שוב מהני היקשא למילף שנוהג כל הימים ועכ"פ דבר פשוט אצלי שנשיאת כפים עיכובא הוא והלכה למשה מסיני כמו שכתב הרמב"ם כך למדו מפי השמועה ממש רבינו כו'.

5) שולחן ערוך אורח חיים סימן קכח סעיף יד

אין מברכין אלא בלשון הקודש; ובעמידה; ובנשיאת כפים; ובקול רם.

6) משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן קכח סעיף יד

(ג) אין מברכין וכו' - וכ"ז הוא מן התורה דילפינן כ"ז מקראי בלשה"ק דכתיב כה תברכו בלשון הזה ובעמידה דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה שירות בעמידה דכתיב לעמוד לשרת ה"נ ברכה ובנשיאת כפים דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ובקול רם דכתיב אמור להם כאדם האומר לחבירו. עוד ילפינן בגמרא דצריך

להיות פנים כנגד פנים וכתבו רוב הפוסקים וכמעט כולם דהני כולהו לעיכובא הוא ואפילו בדיעבד לא יצאו באופן אחר. ובכל אלו טוב שיצא לחוץ קודם רצה כשאין יכול לברך כדינו [אחרונים]:
(נב) ובנשיאת כפים - ומי שידיו מרתתין ואינו יכול להגביה ידיו אינו נושא כפיו ואפילו בדיעבד מעכב ואפילו אם יעשה סמוכין שיהיו קשורין בכובע שבראשו ויכניס בהם ידיו שיהיו נשואות למעלה לא מהני דהוי ע"י סמיכה ואנן בעינן שישאו ידיהם ממש [נו"ב ומגן גבורים והובא בשע"ת] אך אם אפשר לו להגביהם לשעה מועטת יגביה בשעת אמירתו יברכך ויניח בשעת הניגון בין תיבה לתיבה ויחזור ויגביה בשעת אמירת התיבה וכמו שכתב בתשובת כתב סופר סימן י"ג ע"ש:

7) שולחן ערוך אורח חיים סימן קכח סעיף כז

כהן אינו רשאי להוסיף מדעתו יותר על השלשה פסוקים של ברכת כהנים; ואם הוסיף, עובר על בל תוסיף.

8) ביאור הלכה סימן קכח סעיף כז

ואם הוסיף וכו' - לכאורה נראה דדוקא אם גם זה היה בפריסת כפים וכו' כל הדברים המעכבין בנ"כ וכמו שכתבנו לעיל במ"ב בסעיף י"ד זה מקרי הוספה על המצוה משא"כ בשבירך שלא בנ"כ או שלא בהחזרת פנים וכו' ג"ג זה אין מקרי הוספה כ"א ברכה בעלמא וכן כתב בשו"ע הגר"ז עי"ש וכן מוכח בחידושי רשב"א סוכה ל"א דדוקא בפריסת כפים ע"ש ומסתמא ה"ה שארי דברים המעכבין בנ"כ דמאי שנא אמנם מדברי הרמב"ם משמע שלא כדבריהם שהרי כתב בפ"ד מה"ל דין י"ב וז"ל אין הכהנים רשאים בכל מקום להוסיף ברכה על שלשת הפסוקים כגון ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם וגו' וכיוצא בה לא בקול רם ולא בלחש שנאמר לא תוסיפו על הדבר וגו' עכ"ל הרי דלדידיה עוברי' על בל תוסיף כשמברך בלחש אף על גב דקול רם הוא לעיכובא כמו שכתבנו לעיל במ"ב ס"ד ומסתמא דלדידיה ה"ה בלא פריסת כפים וכו' ג"ג עובר וצ"ע:

9) חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף כח עמוד ב

תלמוד לומר לא תוסיפו על הדבר, הקשו בתוס' והא אמר בהנחנין (סנהדרין פ"ח ב') ובלולב הגזול (סוכה ל"א א') דמ"ד לולב אין צריך אגד אם הוסיף על ד' מינים אינו עובר משום בל תוסיף משום דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ותיצו דהכא כיון דכולם בפרישת כפים אחת כולהו ברכות כי הדדי נינהו וכעושה חמש בתים בתפילין, דכיון שאין בהם מעשה (א') אלא דבור פרישת כפים אוגדן.

10) חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף לא עמוד ב

ומה שאמרו בכהן שעלה לדוכן והוסיף אחת משלו שעובר בבל תוסיף ולא אמרינן דכל ברכה וברכה בלחודה קיימא, שאני התם שצריך פרישת כפים וכיון שהכל עושה עם פרישת כפים הוה ליה כלולב דרבי יהודה שהוא צריך אגד ולא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי

11) משנה מסכת תמיד פרק ה משנה א

אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והן ברכו קראו עשרת הדברים שמע והיה אם שמוע ויאמר ברכו את העם שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא:

12) ר' עובדיה מברטנורא מסכת תמיד פרק ה משנה א

והם ברכו שלשה ברכות - ואלו הן שלש ברכות, אמת ויציב, ועבודה, וברכת כהנים קריאת הפסוקים בלבד, ולא נשיאת כפים, שלא היו הכהנים נושאים את כפיהן אלא לאחר הקרבת התמיד וקטורת, כדאמרינן באידך פרקא, והאידינא לא היו מברכים הנך ברכות אלא כדי שיהא התמיד מקובל ברצון, ולא היו נפטרים בכך מתפלת שמונה עשרה:

13) תוספות מסכת ברכות דף יא עמוד ב

וברכת כהנים - ואין זה דוכן שהרי לא היו עומדים לדוכן עד לאחר הקטרת אמורים דאמרי' בתענית (פ"ד ד' כו:): שלשה פעמים ביום הכהנים נושאים כפיהם וכו' וא"כ הוה ליה למתני ד' פעמים אחד לפני הקטרה ואחד לאחר הקטרה אלא בלא נשיאות כפים אמרו ברכת כהנים כמו שאנו אומרים.

14 העמק דבר – במדבר פרק ו פסוק כג

אמור להם – לפי הפשט שני אופני ברכות כהנים היו בביהמ"ק. חדא בנשיאת כפים כמו האומר לחבירו, וחדא בתפלה כדאיתא במס' תמיד ... ומש"ה פירש הכתוב כאן דנוסחות שתי הברכות שוין, היינו "כה תברכו" - בשעת התפלה שלא באמור להם, "אמור להם" - הוא בנשיאת כפים ובאמירה לישראל.

15 משנה מסכת סוטה פרק ז משנה ו

... במדינה כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן ובמקדש על גבי ראשיהן חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ ר' יהודה אומר אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ שנאמר (ויקרא ט') וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם:

16 פירוש הראב"ד – תמיד פרק ז

ובמקדש על ראשיהם מפני שהשכינה שורה על ידיהם של כהנים כשמזכירין את השם ככתבו ועיקר שכינה במקדש לפיכך לא יתכן לישא ידיהן כנגד כתפיהן דלאו אורח ארעא שיהא ראשיהם של כהנים למעלה ממקום שכינה ששורה על ידיהם. ועוד דאיכא למיחש דילמא אתי לאסתכלי על הידים וזה לא יתכן לפיכך היו מגביהין למעלה מראשיהם חוץ מכה"ג שאינו מגביה אבל במדינה כנגד כתפיהן היו עושים וכ"ש אם יגביהן למעלה מראשיהם דשפיר דמי ...

17 ספר אור זרוע חלק ב - הלכות נשיאת כפים סימן תיא

ותניא אידך כה תברכו בנשיאת כפים וצריכין לשאת ידיהם כנגד כתפותיהן ואינם רשאים להגביה יותר כדתנן בפ' אלו נאמרין במדינה נושאים כנגד כתפותיהם ובמקדש ע"ג ראשיהן חוץ מכהן גדול שאינו מגביה ידיו למעלה מן הציץ

18 מור וקציעה סימן קכח

איברא כל כמה דמדלו להו טפי מעלי, דהא במקדש היו מגביהין אותן למעלה מראשיהן, הא ודאי לאו דווקא הוא, אלא משום דבגבולין ליכא קפידא להגביהן כל כך, כדאיתא בטעמא דמילתא, להכי אקילו בה רבנן, לא הטריחום בהגבהה יתרה וכבדה, וקמ"ל דבגבולין סגי להו בהגבהה בעלמא כל דהו, והיינו כנגד כתפותיהן לכל הפחות, דלמטה משעור זה תו לא חשיבא הגבהה לגמרי. אבל להגביהן יותר כמו שנהגו כהנים שלנו בפני גדולי הדור מעולם, דהיינו שמחזיקין אותן תחת העינים, ודאי עדיף טפי. וגם אינו יוצא ממשמעות כנגד כתפותיהם בכך, כי גם זה נקרא כנגד, שתוך הידים פונה נגד הכתפות, אדרבה הכי משמע הלשון דאל"ה לפני כתפותיהם מיבעי ליה למימר

19 שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק ח - הלכות נשיאת כפים

ב. בשו"ע בסימן קכ"ח סעיף י"ב כתב, מגביהים (הכהנים) ידיהם כנגד כתפותיהם. וכן איתא בסוטה ל"ח ע"א, שבמדינה כהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפותיהם. ואולם בשער הכוונות דרוש ה' דחזרת העמידה דף מ' ע"א כתב, צריך הכהן לישא כפיו כנגד ראשו ממש למעלה, כנזכר במשנה, וצריך להזהר בזה להגביהם ממש כנגד ראשו. וראה עוד בכה"ח שם אות ע"ז. והדברים לכאורה סותרים את מה שמפורש בגמ' שמגביהים ידיהם כנגד הכתף. ונראה ליישב, שמה שכתוב בגמ' כנגד כתפותיהם אינו ממש בגובה הכתף, אלא הכוונה ממול הכתף, וכן כתוב בשער הכוונות שם ששני הידים צריכים להיות כנגד הראש ממש, דהיינו נמי כנגד פאת הראש, ע"ש, והוא מול הכתף. וכן מה שכתוב בגמ' שבמקדש היו מגביהים כנגד ראשיהם, פירושו מעל ראשיהם וכנגד ראשיהם, ובזה ניחא שאין מחלוקת בין הפשט לקבלה בזה. ולכן יגביה בגובה הראש ממש, כמבואר בשער הכוונות, וגם יהא מול הכתף, וכמו שנתבאר.

20) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לט עמוד ב

אמר רב חסדא: אין הכהנים רשאים לכוף קישרי אצבעותיהן - עד שיחזרו פניהם מן הצבור

21) רש"י מסכת סוטה דף לט עמוד ב

לכוף קשרי אצבעותיהם - שפושטין אצבעותיהם כשמברכין ולאחר שגמרו סוגרין אגרוף שלהם כשאר בני אדם קשרי אצבע הם החליות שכופפים ופושטין בהם.

22) טור אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קכח

וכשמחזירין פניהם כלפי העם מברכין בא"מ אמ"ה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה ומגביהין ידיהן כנגד כתפיהן ופושטין ידיהן וחולקין אצבעותיהם ע"פ המדרש מציין מן החרכים ששכינה למעלה מראשיהן ומציין מבין חרכי אצבעותיהם. ומכוונין לעשות ה' אורים בין ב' אצבעות לב' אצבעות אור אחד בין אצבע לגודל ובין גודל לגודל לקיים מציין מן ה' חרכים

23) בית יוסף אורח חיים סימן קכח

ומגביהין ידיהם כנגד כתפיהן. משנה שם (לח.) במדינה כהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהם ופירש רש"י טעמא מפני שבמקדש מברכין את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם: וכתבו הגהות מיימוניות פי"ד (אות ג) ויש להגביה הימנית קצת למעלה מן השמאלית כדכתיב וישא אהרן את ידיו וכו' וכתב וכן (שמות יז יב) ויהי ידיו אמונה וכן ראוי על פי הקבלה עכ"ל [בדק הבית] וכן כתב בזוהר פרשת נשא (קמו.) [עד כאן]: ופושטים ידיהם. זה פשוט: ומ"ש וחולקים אצבעותיהם על פי המדרש מציין מן ה' חרכים וכו' עד לקיים מציין מן ה' חרכים. כן כתב הרא"ש בפרק הקורא את המגילה עומד (סי' כא). וזה לשון המרדכי שם (סי' תתטז) כתב ראבי"ה מה שהכהנים פותחים אצבעותיהם דבר זה לא מצינו [בתלמוד] אלא דדרשנים אמרו טעם אמור מלא וי"ו קח אותה וי"ו ושים אותה בתוך כה ויהיה כוה לשון חלון וכשהכהנים נושאים כפיהם נהגו לחלק אצבעותיהם וזה מציין מן ה' חרכים מבין אצבעותיהם של כהנים שעושים מידם חלונות עכ"ל: ובשבלי הלקט (סי' כג) כתוב שפתיחת האצבעות הוא סימן שאימת שכינה עליהם כאילו הם מתחלחלים ועוד לשים אותו סימן לפסוקים כי ברכה ראשונה מניחים אצבע הסמוכה לגודל ומשחין אותה וכן בשניה מניחין אצבע האמצעית הסמוכה (לאמה) [בדק הבית] לה הנקראת אמה [עד כאן] ומשחין אותה וכן בשלישית מניחין רביעית הסמוכה לה הנקראת קמיצה עכ"ל ואין טעם בזה כי אין הכהנים צריכים לעשות סימן שלא יטעו שהרי שליה ציבור מקרא אותם. וכתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל שיש מקומות שנהגו לעשות באצבעותיהם שדי וכן כתוב בצרורות (צרור החיים מהד' י - ס עמ' יז) בשם ר"ת אבל הרמב"ם לא הזכיר דבר זה כלל לפי שאינו בתלמוד: כתוב בארחות חיים נושאים ידיהם כנגד כתפותיהם ופורשים כפיהם כדי שיהיה תוך כפיהם כנגד הארץ ואחורי ידיהם כנגד השמים היפך מפרישת ידים לתפילה זאת היא התכונה המדוקדקת וקצתם נושאים כפיהם משונים במיני השינוי וסומכים זה לקבלות קבלום אין להם עיקרים אמיתיים עכ"ל:

24) שולחן ערוך אורח חיים סימן קכח סעיף יב

מגביהים ידיהם כנגד כתפותיהם, ומגביהים יד ימנית קצת למעלה מהשמאלית, ופושטים ידיהם וחולקים אצבעותיהם ומכוונין לעשות ה' אורים: בין ב' אצבעות לב' אצבעות אור אחד; ובין אצבע לגודל; ובין גודל לגודל. ופורשים כפיהם, כדי שיהא תוך כפיהם כנגד הארץ ואחורי ידיהם כנגד השמים.

25) מעשה רב הלכות יום טוב

קסז הכהנים יפרידו כל האצבעות ולא לעשות חמשה אורים: